

(0,05), а саме: за результатами методик «Вивчення емоційних реакцій у дітей на смішні зображення», «Вивчення емоційного відношення до моральних норм» та «Вивчення соціальних емоцій» $r=0,317$, а за результатами методики і «Дослідження правильності визначення емоційного стану» $r=1,000$.

Висновки. Аналіз результатів дослідження емоційної сфери дітей с ПМ в порівнянні з нормою дають нам можливість говорити про те, що у цих дітей є певні труднощі в розумінні та прояві емоцій. Саме тому, нами було розроблено розвивально-корекційну програму «Веселка емоцій». Результати кількісного та якісного аналізу отриманих результатів дослідження на констатуючому та контрольному етапі, а також статистична обробка даних дає можливість говорити про те, що розроблена нами корекційна програма показала свою ефективність і тому може бути надалі використана вихователями, логопедами, практичними психологами ДНЗ з метою розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку, які мають різні порушення мови. В перспективі плануємо розробити практичні рекомендації для вихователів щодо використання представленої вище програми в роботі.

Список літературних джерел:

1. Зарицька В. В. Розуміння особистістю емоцій інших у структурі емоційного інтелекту / В. В. Зарицька // Проблеми загальної та педагогічної психології. - 2010. - Т. 12. - № 6. - С 95-106
2. Изард К. Е. Психология эмоций / К. Е. Изард. - СПб.: Питер, 2006. - 460с.
3. Ильин Е. П. Эмоции и чувства / Е. П. Ильин. - СПб.: Питер, 2001. - 752с.
4. Медведев О. Развитие эмоциональной сферы личности дитини як психолого- педагогічна проблема / О. Медведев // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. - 2013. - № 44. - С. 173-179.

Довгопола Катерина Станіславівна

канд. псих, наук

**старший науковий співробітник Відділу освіти
дітей з порушеннями зору Інституту спеціальної
педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка
м. Київ, Україна**

ЦІЛІ І ЗАВДАННЯ ПРОГРАМ РАНЬОГО ВТРУЧАННЯ У РОБОТІ З РОДИНОЮ НЕЗРЯЧОЇ ДИТИНИ

Раннє втручання - це система різноманітних заходів, спрямованих на розвиток дітей раннього віку, які мають якість порушення розвитку або знаходяться у групі ризику появи таких порушень. Програми раннього втручання орієнтовані на дітей та їх батьків та спрямовані на покращення розвитку дитини та підвищення якості життя родини.

Важливо зазначити, що термін «раннє втручання» є чітко визначеним, змістовним і тому загальноприйнятим у багатьох країнах (США, Німеччина, Велика Британія, Швеція й ін.). Суть цього поняття полягає в такому:

- діагностика (розпізнавання, ідентифікація, кваліфікація, оцінка ступеня вираженості аномалії розвитку в дітей раннього віку та відповідних проблем у сім'ях, аналіз патогенних чинників, реабілітаційного потенціалу дитини, сильних та слабких компонентів родинного середовища);

- перманентний мультидисциплінарний супровід, допомога, підтримка, корекція й інші заходи заради максимально можливої адаптації дизабільних дітей;

- санація, оптимізація та гармонізація психологічної атмосфери в родинях, де такі діти виховуються, в тому числі обов'язковий психологічний коучінг (тренінг) для їх батьків;

- передбачення, профілактика та, за необхідністю, усунення вторинної психологічної та психосоматичної патології, що може розвинутися на тлі основної проблеми [2].

Головною метою раннього втручання є якомога більш раннє виявлення порушень у розвитку дитини та створення оптимальних умов для її розвитку та навчання в умовах родини та місцевої громади. Програми раннього втручання повинні включати у себе увесь процес, починаючи із виявлення проблем у розвитку дитини, проведення міждисциплінарної оцінки, розробка і проведення індивідуальних програм розвитку і підтримки, а також процес переходу малюка у дошкільний (або інший) заклад. Родина, у якій виховується дитина з важкими порушеннями зору, може сподіватися, що програма раннього втручання допоможе у вирішенні наступних питань.

Раннє виявлення відставання, відхилень і порушень у розвитку дитини. Важливою складовою ефективності розвиваючого та корекційного впливу для незрячої дитини є час початку його впровадження - допомога найбільш результативна, коли розпочинається якомога раніше. Саме тому актуальності набуває таке завдання програм раннього втручання, як найбільш можливе раннє виявлення порушення та або відставання розвитку. Визначальну роль при цьому відіграють медичні установи та медичні спеціалісти. Спеціалісти з раннього втручання повинні реагувати на запит будь-якої родини, занепокоєної розвитком дитини. Такий підхід дозволяє виявляти можливі ризики відставання розвитку якомога раніше.

Інформаційна та психологічна підтримка для родини. Момент повідомлення про діагноз часто стає критичним для родини і подальшої долі дитини. Від того, як саме повідомляється про діагноз, як роз'яснюється його зміст, часто залежить рішення батьків щодо того, чи залишити дитину у родині, чи відмовиться від неї. А також емоційний стан батьків, їх здатність забезпечити адекватний догляд за дитиною. У єдину мить батьки переживають крах образу малюка і уявлення про його майбутнє, вони переживають відчуття шоку. У цей момент родина максимально потребує підтримки та розуміння. При цьому окрім співчуття та психологічної

підтримки від близьких людей та спеціалістів батьки потребують достовірної та адекватної інформації.

Допомога і підтримка родинам з метою мобілізації їх ресурсів та забезпечення зв'язків з ресурсами суспільства та найближчого оточення. У центрі уваги спеціалістів з раннього розвитку знаходиться не тільки дитина з порушеннями зору, але і її родина. Для немовляти та дошкільника саме батьки є найважливішим фактором його розвитку та формування, саме тому ефективність роботи з близькими дорослими дитини значно вище, ніж у випадку роботи без врахування соціального контексту. Важливо відмітити, що батьки є партнерами, думка яких повинна бути почута у процесі побудови індивідуальної програми дитини.

Спеціаліст повинен не тільки проводити спеціальні заняття з дитиною, але і допомогти родині мобілізувати її потенціал, щоб мати змогу позитивно впливати на розвиток малюка. Окрім того важливо продумати та обговорити з батьками ту підтримку, яку вони можуть отримати від суспільства. Іноді родина потребує послуг волонтера або тьютора для дитини, спеціального транспорту або засобів реабілітації тощо. Батьки можуть відчувати труднощі з тим, щоб знайти потрібні ресурси; дуже часто вони навіть не знають, на що саме їх дитина має право, або що саме є важливим для її розвитку. Саме спеціалісти зі служби раннього втручання можуть розповісти про наявність доступних ресурсів.

Систематична оцінка рівня розвитку дитини. Під час написання та реалізації програм раннього втручання важливе значення відіграє міждисциплінарна динамічна оцінка. Це означає, що різні спеціалісти, спираючись на професійне оцінювання, інтегрують свої висновки для того, щоб розробити єдиний опис сильних сторін розвитку дитини та визначити проблемні сфери. Спільна мета полягає в тому, щоб на основі цієї оцінки розробити план програми втручання. У програмах раннього втручання процес оцінювання не завершується на першому етапі роботи, а є неперервним. Важливо спостерігати за процесом розвитку дитини і одночасно аналізувати хід процесу втручання, щоб в залежності від змін у розвитку, своєчасно переглядати цілі та способи реалізації програм допомоги.

Розробка та реалізація індивідуальної програми втручання спільно з родиною. Особливістю програм раннього втручання є те, що вони мають тривалий характер. Це означає, що якщо родина потрапила у програму допомоги, то спеціалісти будуть її супроводжувати впродовж тривалого часу. Інтенсивність програм також визначається індивідуально, залежно від можливостей родини і служби раннього втручання, а також від потреб дитини і її родини. Зазвичай, зустрічі з родиною відбуваються не частіше, ніж 1 раз на тиждень.

Програма раннього втручання не може відбуватися курсами, як це часто зустрічається у системі реабілітації. Процес розвитку у малюків відбувається постійно, у когось швидше, у когось повільніше. Не можливо форсувати розвиток за короткий проміжок часу інтенсивною програмою, а потім відпустити родину, залишивши її на довгий термін без професійної підтримки. Сім'ям важливо, щоб підтримка спеціалістів була постійною, щоб вони могли

регулярно обговорювати всі питання, які у них виникають, та всі зміни, які відбуваються з дитиною.

Координація та взаємодія з іншими службами, які забезпечують здійснення послуг для дитини. Залежно від конкретних порушень у розвитку дитини та її стану, родина може потребувати різних додаткових послуг. Сама по собі програма раннього втручання є міждисциплінарною, однак навіть така команда не завжди може вирішити всі питання, пов'язані з забезпеченням якості життя родини. Існує ряд потреб, наприклад медичний та юридичний супровід, які служби раннього втручання не можуть та не повинні забезпечувати. Проте саме служба раннього втручання часто стає основним координатором послуг для дитини та її сім'ї.

Організація груп підтримки для родин. Батьківські групи підтримки, в яких самі батьки є терапевтами один для одного - явище доволі розповсюджене. Служби раннього втручання можуть стати тим фундаментом, на якому ініціативні батьки організують власні клуби, групи взаємопідтримки тощо. Батькам важливо спілкуватися між собою, обговорювати спільні проблеми, розуміти, що вони не самотні у своїх проблемах, відчувати підтримку людей, які пройшли через схожі ситуації та переживали такі ж почуття та емоції.

Список літературних джерел:

1. Довгопола К.С. Партнерство у ранньому втручанні в роботі з родинами дітей з порушеннями зору. *Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Психолого-педагогічні стратегії безбар'єрного освітнього середовища для дітей з порушеннями зору»* 12 березня 2019 року м. Київ: Інтерсервіс. С. 6-7.
2. Кукуруза Г. В. Психологічна модель раннього втручання: допомога сім'ям, що виховують дітей раннього віку з порушеннями розвитку: монографія. Харків : Точка, 2013. 244 с
3. Синьова Є.П. Особливості розвитку і виховання особистості при глибоких порушеннях зору: монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2012. 442 с

Дорошенко Олена Миколаївна
директор інклюзивно-ресурсного центру Міської ради міста
Кропивницького

СУЧАСНІ БАЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

В грудні 2018 року Уряд затвердив Положення про сертифікацію педагогічних працівників. Зазначений документ створює дієвий механізм стимулювання педагогічних працівників до підвищення педагогічної